

DEL PADRE AL iPad

Familias y redes en la era digital

José Ramón Ubieto (ed.)

Ramon Almirall, Fina Borràs, Lúdia Ramírez i Francesc Vilà

NED Ediciones. Barcelona, 2019

Estem vivint un temps en què sembla donar-se més importància als fets per la seva repercussió mediàtica que no per l'entitat de les idees que generen o les persones que hi participen. Hem vist eixamplar l'abast de les comunicacions i els recursos per connectar-se amb infinitat de persones arreu del món. És molt freqüent veure com molts missatges grupals, de *whatsapp* per exemple, recullen fotografies dels plats que es cuinen a casa, d'imatges còmiques viscudes a cada instant, caigudes ridícules o rialles d'infants, i venen a substituir el que no fa massa temps hauríem parlat en conversa relaxada a la plaça del poble, en un banc del passeig o a la taula d'un bar.

Sembla que una bona part del diàleg que omplia les xerrades plaents entre persones ha passat a ser canviada per la instrumentalització digital de les comunicacions virtuals a través del telèfon mòbil.

Entre molts col·lectius, dels que en formen una bona proporció diverses generacions d'adolescents de tot arreu, s'ha passat a utilitzar la paraula *parlar* en referència a les comunicacions escrites que es comparteixen a velocitat vertiginosa, sempre amb un llenguatge desconstruït i amb la utilització preferent d'argots críptics, en tant que inaccessible als aliens, força empobridors del lèxic de qualsevol idioma.

És molt usual veure grups de joves asseguts, cadascú amb el seu mòbil, "parlant" amb altres i compartint universos vivencials i semàntics completament allunyats del context en què es troben. Tant és així, que es poden donar converses escrites entre els mateixos que estan físicament reunits, pel que sembla que les comunicacions compartides telemàticament tenen més valor que les possibles paraules que haurien pogut dir-se oralment. Aparentment, tot s'organitza a través d'un anonimat virtual enfront de la realitat física, el context presencial. L'usuari de les xarxes i, en general, dels continguts d'internet, pot tenir accés sense massa limitacions a tota mena d'informacions, incloent les referències al sexe, al joc d'atzar i a la violència més descontrolada i impune.

Algunes vegades sembla que una idea o un fet no és veritat fins que no surt per internet. S'ha donat un valor universal i categòric a les informacions que sorgeixen exclusivament a les xarxes socials i són certificades a internet, en una transmissió del saber sense subjecte. Probablement aquesta és una de les raons que justifiquen l'aparició constant de les *fakenews*, la gran manipulació de moltes notícies segons els interessos

de l'entitat comunicadora i la feblesa informativa de grans col·lectius de la població que sol acatar crèdulament tot allò intoxicat que els arriba pel telèfon mòbil o la televisió.

En el llibre *Del Padre al iPad*, José Ramon Ubieto i el seus col·laboradors ens ordenen moltes de les consideracions que cal formular a l'hora de valorar com s'estan integrant a la vida col·lectiva la noves formes de comunicació, de comprensió i de jerarquització dels criteris per com s'organitza el saber i la seva transmissió dins de la societat. Es posa en qüestió el poder autoritari del pare, sobretot el Pare descrit des de la conceptualització psicoanalítica lacaniana, i es dóna una nova dimensió a les interaccions que es produeixen entre les diferents generacions i en l'ordenació regular de la societat. Les xarxes socials han vingut a ocupar un espai molt destacat, relegant moltes jerarquies establertes des de segles enrere, i tot plegat ha vingut a ocupar un protagonisme del que no en podem prescindir.

La mateixa essència biològica de la paternitat s'ha vist acantonada per la universalització de les tècniques de reproducció assistida, la maternitat sense procedència sexual, les nombroses formes de fecundació i les variades maneres d'entendre la maternitat, en gran diversitat en funció de les legislacions locals.

Igualment, en tots els col·lectius socials, particularment en el món occidental, s'han anat creant grups d'opinió i tendències organitzades, a partir de necessitats compartides i visions personals de la vida comunitària. S'han creat moltes associacions, sense seu física, però per similituds i afinitats purament ideològiques a partir de l'espai que han creat les xarxes socials i la facilitat d'accés a totes elles, en un confortable mecanisme afavoridor de la pertinença social.

El qüestionament dels papers patern i matern ha portat a la profunda revisió de la societat heteronormativa i, en conseqüència, a les funcions de tots els membres de la societat relatives als valors intocables que fins fa pocs anys es donaven al paper de la mare i el pare, en una idea tradicional i avui canviant, de la família.

En els rols dels membres de les famílies d'aquests moments ens trobem que no tenim ni tan sols paraules per descriure les noves relacions: no hi ha manera d'anomenar la relació que uneix els fills d'un pare amb els fills de la seva nova parella, el vincle amb els nous avis o amb els nous fills de l'ex. En aquestes realitats canviant, els canals de comunicació i tramesa d'informació van molt més de pressa que la societat en integrar-ho i, sobretot, per donar-hi nom i saber-se organitzar.

Les persones adultes de la unitat familiar estan cridades a participar i protegir els menors en tots els elements als quals tenen accés, però al mateix temps, hi estan igualment atrapats. Els autors es pregunten si l'apropament a aquestes activitats dels fills pot ser entès com una simple forma de protecció dels menors o bé passa a ser un control en tots els sentits. En una anàlisi serena de tots els factors intervinents en aquestes noves dinàmiques relacionals i comunicatives, podem entendre que el problema no són els continguts per sí mateixos, sinó l'abús dels dispositius i les privacions personals que comporta. En la qüestió més educativa queda clara la

necessitat d'un treball preventiu i contenidor: els diàlegs anticipatoris poden ser la millor mesura per regular i estructurar la ment de l'infant per a integrar amb més equilibri la gestió de totes les informacions a les quals pugui tenir accés. Sigui com sigui, sempre hi ha una persistència dels riscos en l'ús de les tecnologies de la informació, que va des de l'exhibició de certes dades personals fins a poder ser objecte d'utilització per hackers i organitzacions interessades en el control i influència de les comunicacions.

Potser és per aquestes raons que molta gent no pot evitar sucumbir a la tirania de les xarxes, fent prevaldre el poder de la imatge i la sensació immediata per davant del pensament i la reflexió. És en aquest àmbit on s'ha escenificat l'embogit procés de la identitat creada a través de les *selfies*. Es creen identitats a través de l'exhibició d'imatges impactants, moltes vegades de gran risc, que ens configuren en una nova realitat. La selfie s'ha convertit en un nou factor d'excitació, que pot portar a escenes d'assetjament i agressions a través de la imatge.

I són els facilitadors d'aquestes informacions que es poden convertir en *influencers*, sobretot per la quantitat de *likes* que acumulen dels seus propis seguidors.

Cal comentar, després de la lectura àgil i amena del llibre, que hi apareixen més d'un centenar de cites al peu de pàgina, en totes les seves parts, que constitueixen explicacions molt aclaridores dels conceptes que es redacten al text principal. Al marge de les simples cites de llibres i referències bibliogràfiques, crec que moltes de les notes que hi ha, estenen de manera molt més explícita que el text principal els continguts que s'hi desenvolupen. Per aquest motiu, considero que aquestes notes podrien formar part amb tota la seva integritat del corpus narratiu del text principal.

Del Padre al iPad és un llibre interessant per visionar i revisar a bastament la múltiple circulació d'informacions i *imputs* que dominen el nostre univers comunicatiu comú. Representa una oportunitat indiscutible de reflexionar el ritme trepidant de la gestió de les comunicacions que vivim cada dia d'una manera més accelerada i tan difícil de pair. Dins dels factors reguladors de l'activitat educativa hem d'estar sempre atents a l'ús i abús de les informacions i coneixements que arriben a través de les xarxes socials. Els professionals de l'educació no n'hem de ser gens aliens.

Jaume Forn i Rambla